

дипломатія є такою ефективною: вона діє не через силу переконання чи тиску, а через симпатію та інтерес до культури іншого народу.

Окремо варто відзначити роль приватного сектору, який не лише фінансує культурні ініціативи, але й сам стає генератором культурного контенту — через індустрії моди, кіно, музики, дизайну, креативних технологій. Компанії можуть бути партнерами у створенні культурних проєктів, виступати спонсорами подій або розробляти власні стратегії корпоративної культурної відповідальності з акцентом на міжнародний вимір.

Загалом участь недержавних інституцій у культурній дипломатії істотно підсилює зусилля держави в зовнішньокультурній політиці. Вона розширює можливості для культурного обміну, стимулює міжкультурний діалог на різних рівнях та забезпечує сталість і сталі зв'язки між суспільствами. Тому ефективна державна політика у сфері культурної дипломатії має не лише враховувати наявність цих інституцій, а й активно підтримувати їхню діяльність, створювати сприятливі правові, фінансові та інституційні умови для її реалізації.

Ефективна культурна дипломатія передбачає співпрацю між державними та недержавними акторами. Держава може надавати підтримку та створювати сприятливі умови для діяльності недержавних організацій, тоді як останні можуть вносити інноваційні підходи та забезпечувати гнучкість у реалізації культурних проєктів.

Д. Кайгородцева

ПРАВО НА УЧАСТЬ У КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

D. Kaihorodtseva

THE RIGHT TO PARTICIPATE IN CULTURAL LIFE: INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS AND CHALLENGES OF IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Право кожної людини брати участь у культурному житті є одним із базових прав людини, визнаним у низці міжнародних документів. Це право охоплює доступ до культурних благ, можливість творити, зберігати культурну ідентичність, а також вільно брати участь у культурному процесі. Його реалізація є важливою складовою демократичного розвитку суспільства, соціальної єдності та забезпечення гідного життя.

Загальна декларація прав людини (1948), ст. 27: кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, користуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), ст. 15: визнається право кожного на участь у культурному житті та зобов'язання держав забезпечити цю участь.

Конвенція ЮНЕСКО про захист і заохочення розмаїття форм культурного самовираження (2005): підтверджує право індивідів і спільнот на створення та розповсюдження культурних продуктів.

Доповненням до Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права виступають інші ключові міжнародні документи, які конкретизують, захищають і розвивають право на участь у культурному житті, зокрема в європейському контексті. Йдеться передусім про

Європейську конвенцію з прав людини (1950), Європейську культурну конвенцію (1954) та Загальну декларацію ЮНЕСКО про культурну різноманітність (2001).

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, хоча прямо не формує право на участь у культурному житті як окрему норму, містить низку статей, що опосередковано гарантують культурні права. Зокрема, стаття 10 гарантує свободу вираження поглядів, що охоплює не лише політичну, а й художню, культурну, естетичну самореалізацію. Також важливою є стаття 9 про свободу думки, совісті та релігії — адже вона дозволяє людям зберігати та практикувати культурні традиції, ритуали, обряди. Крім того, практика Європейського суду з прав людини свідчить про визнання культурної діяльності (включаючи мову, символіку, доступ до мистецтва) як важливого елементу особистої ідентичності, з яким пов'язані інші права.

Європейська культурна конвенція, прийнята Радою Європи в 1954 р., є першим міжурядовим документом, який прямо зобов'язує держави-учасниці розвивати співпрацю у сфері культури, освіти, науки та спадщини. Вона проголошує принцип рівного доступу всіх громадян до національної та європейської культурної спадщини, а також передбачає заходи з поширення знань про культуру як засобу взаєморозуміння та демократії. Україна приєдналася до цієї Конвенції в 1995 р., що закріпило її участь у спільному європейському культурному просторі. Зобов'язання, що випливають із Конвенції, включають підтримку міжкультурного діалогу, мовної різноманітності, а також забезпечення освіти у сфері культури як права людини.

Загальна декларація ЮНЕСКО про культурну різноманітність (2001) визначає культурну різноманітність як «спадок людства», що має поважатися, захищатися й активно підтримуватися. У Декларації наголошено, що культурні права є невіддільними від прав людини в цілому. Вона підкреслює право кожної людини та кожної спільноти вільно обирати культурну ідентичність, мову, художні форми вираження, без загрози асиміляції чи виключення. Документ акцентує на важливості рівного доступу до культурних ресурсів і участі в культурному житті для сталого розвитку, миру й людської гідності. Важливим принципом цієї декларації є захист культур меншостей, етнічних груп і локальних спільнот, що має особливу цінність у контексті полікультурних держав, таких як Україна.

Разом ці документи формують міжнародно-правову основу, яка розглядає культуру як спільне благо, право участі в якому належить кожному — незалежно від походження, соціального статусу чи регіону проживання. Їх положення мають не лише декларативне, а й практичне значення, оскільки можуть і повинні імплементуватися в національне законодавство та політики у сфері культури, освіти, медіа й соціального захисту.

Зміст права на участь у культурному житті не обмежується лише відвідуванням музеїв, театрів чи концертів. Воно охоплює фізичний і економічний доступ до культури, зокрема в цифровому середовищі, свободу творчого самовираження, право на збереження культурної ідентичності, а також рівні можливості для участі в культурному житті без дискримінації за ознаками віку, статі, мови, соціального статусу, місця проживання тощо.

В Україні це право закріплено в Конституції (статті 34 і 54), Законі України «Про культуру» та інших нормативно-правових актах. Проте на практиці існують певні виклики, що ускладнюють його повноцінну реалізацію. Зокрема, спостерігається нерівномірний доступ до культури між мешканцями великих міст і сільських

територій. Молодь не завжди має можливість реалізувати себе в культурній сфері через брак інфраструктури або належного фінансування. Крім того, культурні заклади часто не враховують потреби людей з інвалідністю, мовних меншин та представників локальних громад. Окремо варто відзначити цифровий розрив, що обмежує доступ до культурних продуктів і платформ у нових форматах.

З огляду на міжнародний досвід, перспективним напрямом є впровадження принципів партисипативної культури — залучення громадян до прийняття рішень щодо культурного розвитку. Важливо також підтримувати культурне волонтерство та громадські ініціативи як дієві інструменти розширення доступу до культури. У сучасному світі особливого значення набуває використання цифрових технологій як засобу культурної інклюзії. Державна політика має сприяти розвитку програм підтримки локальної культури та культурної освіти, особливо в регіонах.

Таким чином, ефективна реалізація права на участь у культурному житті вимагає від держави цілеспрямованої політики, орієнтованої на інклюзивність, різноманіття та доступність. Міжнародні стандарти можуть слугувати орієнтиром для вдосконалення національного законодавства і практики у сфері культури, що, своєю чергою, сприятиме розвитку відкритого, толерантного та культурно різноманітного суспільства.

М. Бутко

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

М. Butko

LEGAL CULTURE AS A FACTOR OF EFFECTIVE STUDENT SELF-GOVERNMENT ACTIVITY

У сучасному суспільстві, що орієнтується на демократичні цінності, правова культура є ключовою складовою не лише державного управління, а й повсякденного життя громадян. Особливої актуальності вона набуває у сфері студентського самоврядування, яке покликане бути простором реалізації прав, свобод та ініціатив молоді. Формування високого рівня правової культури студентів є запорукою ефективної, прозорої, відповідальної діяльності студентських органів, а також важливим елементом розвитку правової держави.

Правова культура — це не лише знання законів, а й повага до права, готовність діяти відповідно до норм, а також уміння захищати свої права правовими методами. У молодіжному середовищі, зокрема у вищих навчальних закладах, правова культура виконує виховну, інформаційну та регулятивну функції. Саме тут відбувається первинне формування активної громадянської позиції, свідомого ставлення до прав та обов'язків.

Органи студентського самоврядування (ОСС) реалізують права студентів на участь в управлінні закладом освіти, обстоюють інтереси здобувачів вищої освіти, організовують культурно-просвітницькі заходи, сприяють інтеграції молоді в суспільне життя. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від рівня правової культури здобувачів. Фундаментальною умовою правової культури є розуміння та застосування правових норм, які визначають статус і повноваження студентського самоврядування. Зокрема, мова йде про Закон України «Про вищу освіту» (стаття 40), яка визначає суть студентського самоврядування, принципи